

проф. др **Остоја Барашин** Редовни професор
Независни универзитет (НУБЛ),
Бања Лука, БиХ
barasinostoja@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6451-1796>

МЕЂУНАРОДНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ ДЕЗИНТЕГРИСАНЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Сажетак

Босна и Херцеговина и међународне интеграције једна је од оних тема која на најбољи начин илуструју противрјечности босанскохерцеговачке стварности. НАТО је у БиХ још од деведесетих година, а БиХ је сваким даном све даље од НАТО интеграције што стварност у БиХ доводи до потпуног апсурда.. Кључно питање је да ли је БиХ у НАТО или је НАТО у БиХ, јер је та организација војно и политички инволвирана у босанскохерцеговачку политичку и војну стварност. Он је у потпуности у функцији војне подршке цивилном протекторату у БиХ којег спроводи тзв. Високи представник који је и сам изгубио легалитет и легитимитет свог дјеловања у овој несређеној и несрећно подијељеној земљи. У БиХ политичке структуре не чине ништа да се врате у оквир уставног дјеловања и да раде на имплементацији оних развојних питања која ће унаприједити социјалну и економску ситуацију, а политичко дјеловање каналисати у оквиру Устава и консензуса. Процес Интеграција у ЕУ има консензус свих субјеката у БиХ, али су различити приступи око прихватања и испуњења тражених услова, што доводи до блокаде наставка активности овог процеса.

Кључне ријечи: грађански рат у БиХ, распад Југославије, НАТО, Европска унија

УВОД

Југославија је била мултинационална, у економском и политичком смислу децентрализована, а не хегемонистичка како су то неки тврдили. Идеја југословенства приказивана је често као „прикривени облик српског хегемонизма”, а оживљена је стара аустроугарска теза о „Југославији као вјештачкој творевини”. Упоредо с тим, националне политичке елите у

републикама заузеле су позиције у комунистичкој власти па су проводиле властите националне и сепаратистичке програме. У европским круговима сецесија Словеније и Хрватске названа је „националном револуцијом”, а ЈНА називана „окупаторском силом” чиме је она делегитимисана као заједничка оружана сила. Оптужбе су јачале антиармијско расположење, што је подстакло војнике и официре из реда словеначког, хрватског и муслиманског народа да напусте њене редове. У складу са развојем кризе 1991. године јединице ЈНА су, по одлуци Председништва СФРЈ, ангажоване у Хрватској у оружаним борбама са хрватским паравојним формацијама. Касније, по договору хрватско-муслиманске коалиције, Председништво БиХ је забранило мобилизацију и слање резервиста у Хрватску, истовремено позивајући рођене из БиХ да се врате својим кућама.

Генерал ЈНА Вељко Кадиевић у својој књизи истиче неуспјех војног врха да се код муслиманског дијела руководства БиХ добије подршка за нову југословенску државу па се оријентисао на сарадњу са представницима српског народа који није затварао врата сарадњи и залагању за нову Југославију. То је омогућило да се током рата у Хрватској врше покрети снага ЈНА преко БиХ и оружане снаге СФРЈ интервенишу у складу са ситуацијом. Однос српске стране омогућио је да мобилизација у дијеловима БиХ буде успјешна, чиме су ублажени проблеми изазвани слабом одзивом на мобилизацију у другим дијеловима земље³³⁴. Међутим, како је ситуација била све сложенија постало је јасно да ЈНА више није у стању заштитити ни саму себе, а камоли спријечити међунационалне сукобе, јер су њене објекте заузимале муслиманске и хрватске снаге. Због све израженијег степена угрожености, српски народ у БиХ је приступио самоорганизовању, као што су то већ раније учинили Хрвати и Муслимани припремајући оружане формације за сукобе. У раду ће се провјерити хипотеза да се у Босни и Херцеговини водио грађански рат са доминантно међунационалним и међувјерским сукобима који су вођени између унутрашњих снага са високим степеном инволвираности сусједа и страног фактора

1. РАСПАД БиХ У КОНТЕКСТУ РАСПАДА СФРЈ

Двије деценије од крвавог распада СФРЈ и почетка ратних сукоба британски „Гардијан” у коментару „Не поједностављујте рат у Босни” озбиљно упозорава: „У превеликој журби да се поједноставе улоге ко је био агресор, а ко жртва у БиХ занемарују се или потискују кључни детаљи да то није била агресија већ грађански рат у којем су злочине починили представници свих

³³⁴ Kadijević, V., *Moje viđenje raspada*, Politika, Izdavačka delatnost, Beograd, 1993. str. 147.

страна”³³⁵. У тексту се наводи да је коријен конфликта успон агресивног национализма и не смије се сводити подјела народа на добре и лоше момке. Међутим, у политичкој свакодневици сусрећемо се са противрјечностима сукобљених страна и неких међународних кругова око карактера оружаног сукоба у БиХ, односно дилеме да ли је он био грађански рат или агресија, како су сукоб представљали глобални медији, администрације држава Запада, а посебно муслиманска и хрватска страна.

Случај БиХ након распада СФРЈ је, супротно општим начелима, показао да рјешење може „законски” бити исправно организовањем референдума, као норме међународног права којим би БиХ остварила право на независност. Међутим, „политички” је то било неисправно, независност је прихватила већина гласача, али ју је одбила једна од три националне групе-Срби што је нужно довело до сукоба. „Грађански рат у БиХ укомпонован је у стратегију и тактику рјешавања блискоисточне кризе. Америка је испољила нескривене амбиције и симпатије за муслиманску страну у Босни, снабдјела их је илегално савременим наоружањем и коначно упутила своје војне стручњаке за инструкторе муслиманске војске.”³³⁶

Рат, према виђењу сецесиониста и њихових спонзора из свијета, није третиран као грађански, већ искључиво као агресорски рат у функцији стварања тзв. „Велике Србије”. „Није било спремности српске стране да се на свјетло јавности изнесе стварна истина у коју се неће сумњати, без обзира колико била болна или лијепа за било коју страну ех Југославије. Путањем и увјерењем, које су заступали неки српски кругови и институције, да ће истина кад-тад избити на видјело, перманентно се учвршћивала српска одговорност за почетак и посљедице рата, па и оптужбе за геноцид што ће осјећати садашње и будуће генерације.”³³⁷

Непостојање консензуса око основног принципа организовања политичке заједнице, између осталих, најважнији је узрок политичких конфликта у БиХ. У демократском процесу тежити општем, заједничком или јавном добру не значи да сви буду слични једни другима, нити да сви имају исте интересе, односно да се одричу сопствених интереса. Како Р. Дал наводи, „Наше разлике не смију никада бити толико велике да се не можемо сложити о томе

³³⁵ Nezavisne novine, 11.05.2010.

³³⁶ Аврамов, С., *Југославија и грађански рат*, Војно дело, Београд, 1996. стр. 40.

³³⁷ Barašin, O., *Protivvrječnosti bosanskohercegovačke stvarnosti*, NUBL, Banja Luka, 2021. str. 63.

шта је најбоље за све, а не само за неке”³³⁸ То у босанскохерцеговачкој стварности је нерјешиво. Дијалог, толеранција и консензус су појмови који не функционишу у босанскохерцеговачком политичком дискурсу. Много је чињеница које показују да су питања националног и етничког заправо императив конфликтног у Босни и Херцеговини, те да је вишестраначки плурализам заправо етностранички плурализам који није ништа друго него квази политички плуралитет.

Од самог потписивања мировног споразума практично се ради на његовом укидању и то тако да преношењем надлежности на заједничке органе БиХ, РС укине саму себе. То се углавном остварује путем притисака, пријетњи и уцјена. „Република Српска је *enfant terrible* у Босни и Херцеговини коју стално треба кажњавати.”³³⁹ Како примећује Милијан Поповић: „Једва да се осушило мастило на потписима учесника Мировне конференције у Дејтону и у Паризу 1995, а већ су кренуле силе, како унутрашње тако и међународне, да се изврши ревизија Дејтонског устава. То се радило на разне начине и употребом различитих средстава, али упорно и континуирано. При том су углавном коришћене две главне полуге, Уставни суд Босне и Херцеговине и установа Високог представника међународне заједнице.”³⁴⁰ Континуиран је процес јачања државних институција преношењем надлежности ентитета на институције БиХ, који се иначе спроводи произвољно, по нахођењу Високог представника и међународних институција, а без икаквог правно утемељеног основа. То траје скоро три деценије и у овом периоду знатно је нарушен политичко-правни капацитет Републике Српске. Изнуђено је доношење многих законских прописа на нивоу Босне и Херцеговине под маском економских и евроатлантских интеграција, често са једним јединим циљем—слабљење политичко-правног субјективитета РС. Како наглашава Петар Кунић: „Дејтонски споразум се узима за једнократну употребу (за успостављање мира), а Уставу Босне и Херцеговине даје се номиналан, а не нормативни карактер. Сваки застој у спровођењу

³³⁸ Dal. A., R., *Demokratija i njeni kritičari*, CID, Podgorica, 1999. str.71

³³⁹ Кунић, П., *Деформација дејтонског споразума ка унитарној БиХ*, у Република Српска-десет година Дејтонског споразума, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2005. стр. 152

³⁴⁰ Поповић, М., *Од конфедерализма ка регионализму*, у Република Српска-десет година Дејтонског споразума, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2005. стр. 211

реформи квалификује се као опструкција европских интеграција, и по правилу проналази се *жртвени јарац*, а то је Република Српска.”³⁴¹

Грађански рат у Босни и Херцеговини, као и ратови прије њега, још више је учврстио постојеће националне идентитете и даље одбацујући могућност стварања било каквог заједничког, 'босанског' идентитета. „Проспекти стварања свеобухватног 'босанског' идентитета у ствари подсјећају на пропали покушај комуниста да створе „југословенски” идентитет. Ратни сукоби су, међутим, дефинитивно ставили тачку на те покушаје, јачајући национално-религијску компоненту идентитета локалног становништва и продубљујући јаз између различитих етничких заједница. Рат је, такође, утицао на међуетничко повјерење, толеранцију, разумијевање и емпатију у толикој мјери да већина припадника једне националне заједнице у послеријатном периоду једноставно води потпуно одвојен живот од својих суграђана другачије етничке припадности, без икакве жеље за међусобном комуникацијом. С обзиром на бруталност рата, ова чињеница уопште није изненађујућа. Насиље и страх имају застрашујућу моћ да за неколико тренутака униште осјећања и односе који су се градили годинама. Повјерење је, уосталом, крхко, у смислу да је потребно дуго времена да се изгради, а изузетно мало да се уништи.”³⁴²

2. УСТАВНА СТРУКТУРА БиХ ПО ДЕЛТОНСКОМ СПОРАЗУМУ

Босна и Херцеговина је државна заједница сложене унутрашње државне структуре, са два равноправна ентитета и три конститутивна народа. Оваква унутрашња структура БиХ резултат је компромиса трију народа (Срба, Хрвата и Бошњака) и њихових легитимних интереса да путем сложене државне заједнице изразе облик своје унутрашње државности. БиХ, као држава у транзицији проживљава тешке тренутке. Једна од основних карактеристика грађанских/етничких сукоба јесте то да „Током рата сложени идентитети ишчезавају и доминантан постаје онај који је најзначајнији у односу на сукоб”³⁴³ У случају грађанског рата у БиХ дошло је до јачања националних, културних и религијских идентитета на све три стране, односно код све три главне етничке групе, а истовремено ишчезавања заједничког југословенског идентитета и оне „босанске компоненте” која је одређен број Срба и Хрвата у БиХ прије рата

³⁴¹ Кунић, *Исто*, стр.147

³⁴² Barašin, O., *Protivrječnosti bosanskohercegovačke stvarnosti*, NUBL, Banja Luka, 2021. str. 175.

³⁴³ Хантингтон, С., *Сукоб цивилизација*, ЦИД-Романов, Подгорица, Бања Лука, 2000. стр. 296

везивала за Босну и Херцеговину као југословенску и њихову завичајну републику. Оног момента када су се Муслимани и Хрвати определијели за независност БиХ упркос противљењу Срба, а међународна заједница признала нову државу, та држава и њој лојални грађани постали су непријатељи српског народа који је желио да остане у Југославији.

Након признавања услиједио је крвави међуетнички рат у коме је свака страна гинула за своје националне циљеве – Муслимани за јединствену Босну и Херцеговину, Хрвати за Херцег–Босну, а Срби за Републику Српску. Након три и по године насиља и хаоса, убијања, етничког чишћења, рушења и паљења, крваво су покидане све везе између босанско-херцеговачких народа, али и између огромне већине Срба и Хрвата са једне, и саме Босне и Херцеговине са друге стране. То што су и једни и други након завршетка рата приморани да живе у држави против које су се борили ни на један начин не мијења ову чињеницу. Лојалност Срба према Републици Српској, за коју су се борили и претрпели велике жртве, а чије институције једине у БиХ штите српски национални интерес и поштују њихова људска права, је неподјелијена. Са друге стране, огромна већина српског народа више не осјећа лојалност према, сада „званичној”, држави БиХ, под чијом су заставом мучени и убијани српски цивили, паљена српска села, а њихови становници отјерани у избјеглиштво. По мишљењу Мирјане Касаповић: „У БиХ очито није изграђен заједнички политички идентитет свих националних заједница. Нема заједничког доживљаја повијести ни заједничке религије или јединствене културе које би могле бити његово извориште као што је то у националним државама. Нема ни великих догађаја у повијести који би могли повезивати припаднике различитих етничких или културних заједница и били извориште заједничког политичког идентитета као у неким вишенационалним државама. Нема ниједнога великога догађаја у повијести Босне и Херцеговине које три главне вјерске и етничке скупине доживљавају једнако, а који би могао бити врело заједничког поноса.”³⁴⁴

Случај Босне много тога открива. „Седамнаест година након закључења Дејтонског споразума који је довео до краја рата у Босни, земљом и даље влада Канцеларија високог представника УН (ОХР). Упркос одржаним изборима, у БиХ није било садржајне демократије; ОХР користи своју моћ да смијени предсједника, премијере, суце, градоначелнике и друге изабране функционере. Може доносити законе и креирати нове институције не осврћући се на жеље босанског народа. Велики дио административних способности босанске владе

³⁴⁴ Kasapović, M., *Bosna i Hercegovina-podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005. str. 199.

налази се прије у рукама међународних стручњака него домаћих државних службеника.”³⁴⁵

Управо тако, и Фукујама је схватио да је Босна и Херцеговина несумњиво куриозитет у међународној пракси по много чему, а посебно по свом унутрашњем правном поретку. Настала на темељу Дејтонског споразума, егзистира на мишићима високих представника, неизвјесно докле. Прошлост ове земље је била бурна, садашњост је у рукама високог представника и међународне заједнице, будућност је толико извјесна да готово сви млади људи своју перспективу траже изван ових граница. Толико моћи у једном човјеку, уз то страни држављанин, без икакве одговорности историја није запамтила. Високи представник у овој земљи буквално има право на све. Нема те области живота на које он не може утицати. Једино на шта до сада није уопште остварио утицај је животни стандард грађана. Његови вербални иступи су препуни бриге за будућност БиХ и њених грађана, а у практичном дјеловању његов једини резултат је потпуно нефункционална земља. Све и једна реформисана БХ институција је још увијек далеко од дефинисане јој функције. Све су оптерећене унутрашњим противрјечностима насталим на основу међунационалне нетрпеливости и настојања појединих националних представника да остваре апсолутну контролу над свим процесима у земљи.

3. ПРОТИВРЈЕЧНА ПРИРОДА ПРОЦЕСА МЕЂУНАРОДНИХ ИНТЕГРАЦИЈА БиХ

Након завршетка Хладног рата, НАТО је постао врло активан на глобалном плану укључивањем у операције очувања мира и подршке миру, али и учешћем у оружаним сукобима у појединим земљама. За нас је посебно интересантна агресија НАТО на Републику Српску у августу и септембру 1995. године дајући тиме подршку муслиманско-хрватским оружаним формацијама против Војске Републике Српске.

Босна и Херцеговина је била поприште многих „премијера” за НАТО, а одлуке које су донесене као одговор на догађаје у овој земљи, помогле су уобличити еволуцију Савеза и развити његове способности дјеловања под мотом очувања мира и подршке миру. НАТО је у августу и септембру 1995. године извео ваздушне нападе који су помогли муслиманско-хрватским војним формацијама у рату против Војске Републике Српске чиме су преокренули ток рата и окончали га мировним процесом у Дејтону. НАТО авиони су 30. августа 1995. године извршили низ ваздушних удара на циљеве у Републици Српској,

³⁴⁵ Fukujama, F. *Izgradnja države*, IZVORI, Zagreb, 2005. str. 123.

чиме је означен почетак операције „Deliberate Force”, прве НАТО-ове ваздушне кампање, која је трајала до 15. септембра. Операција је довела до уништења система за везу у РС и других објеката инфраструктуре што је довело до промјене односа снага зараћених страна у БиХ.

Дана 10. августа 1995. год. представници НАТО-а и УНПРОФОР-а усагласили су план по којем се НАТО-у даје могућност да, под видом заштите тзв. заштићене зоне Бихаћ, дејствује по циљевима који нису у директној вези са заштићеном зоном (командна мјеста, складишта, објекти од виталног значаја). Ова дејства првенствено су имала циљ да подрже хрватско-муслиманску агресију на западни дио РС. Утврђени план се врло брзо почео реализовати. Уследили су свакодневни ваздушни удари по цијелој територији РС. Од почетка септембра, тежиште њиховог дејства пренесено је на западни дио РС.

Након тога НАТО је мисију у БиХ наставио операцијом очувања мира током девет наредних година, од децембра 1995. до децембра 2004. Иако је НАТО у децембру 2004. године предао Европској унији одговорност обезбјеђења свакодневне безбједности у Босни и Херцеговини, НАТО је задржао резидуалну војну команду у Сарајеву како би се могао фокусирати на реформу обране у Босни и Херцеговини и припремити земљу за чланство у програму Партнерство за мир.

У складу са одредбама Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини (General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina), познатог под именом Дејтонски мировни споразум (Dayton Peace Accord, DPA), потписаног у Паризу 14. децембра 1995. године, НАТО-ове Снаге за провођење (Implementation Force, IFOR), су са 60 000 војника годину дана пратиле провођење војних аспеката споразума. ИФОР је битно допринио стварању безбједног окружења за спровођење цивилне и политичке обнове. Такође, омогућио је и подршку цивилним задацима уско сурађујући са Канцеларијом Високог представника (ОХР), Међународним полицијским намјенским снагама (ИПТФ), Међународним Црвеним крстом (ICRC), уредом Високог представника УН-а за избјеглице (UNHCR), Међународним судом за ратне злочине за бившу Југославију (ICTY) и многим другим агенцијама, обухватајући више од 400 невладиних организација које су дјеловале на том подручју. ИФОР је помогао Организацији за европску безбједност и сарадњу (ОЕБС) у припреми и спровођењу првих слободних избора у септембру 1996. године. Након ових избора, ИФОР је пружио подршку ОХР-у у настојању да оствари помоћ ентитетима Босне и Херцеговине у стварању нових заједничких институција.

У складу са Резолуцијом 1088 Савјета безбједност УН-а од 12. децембра 1996. године, СФОР је постао правни слѣдбеник ИФОР-а и његов главни задатак

је био допринос развоју безбједног окружења неопходног за јачање мира. Снаге које су смјењивале након првог СФОР-а, задржале су назив „СФОР” и радиле су на сличним начелима како би спријечиле обнављање непријатељства и на тај начин помогле у стварању неопходних услова за спровођење цивилних аспеката ДРА-а. Истовремено, Савјет је сачинио прелазну стратегију која је обухватала прогресивно смањивање величине снага када се створе услови.

ХРОНОЛОГИЈА КЉУЧНИХ ДОГАЂАЈА ЗА ЧЛАНСТВО БИХ У НАТО ПАКТУ

Потписивањем Дејтонског мировног споразума у новембру 1995. године заустављен је рат, али је креиран један од најсложенијих система власти који није забиљежен у историји политичке праксе. И поред чињенице да није постигнут никакав напредак у изградњи функционалне државе, напредак на пољу имплементације војног дијела Мировног споразума и стабилизацији мира као предуслова за обнову је био рекордно брз. Једно од њених највећих достигнућа јесте реформа одбране. Ова реформа је била један од главних предуслова да Босна и Херцеговина започне процес интеграције у евроатлантске организације. Процес интеграције је започео укључивањем у чланство у Партнерство за мир (PfP), што се може сматрати првим кораком ка евроатлантској и европској интеграцији.

На званичној WEB страници Министарства вањских послова, између осталог, стоји: „Чланство у НАТО-у и Европској унији су стратешки циљеви Босне и Херцеговине. На сцени је снажна подршка јавног мијења и консензус главних политичких странака у постизању тих циљева. Босна и Херцеговина ће, у складу с тим, тежити пуноправном чланству у НАТО, те намјерава укључити своје оружане снаге у војну структуру НАТО-а. Босна и Херцеговина се определијелила за испуњење циљева програма PfP, посебно путем повећања транспарентности одбрамбеног планирања и доношења буџета, осигурања потпуне демократске контроле оружаних снага и сарадње с НАТО. Ово је све са циљем јачања способности Оружаних снага Босне и Херцеговине да дјелују заједно са снагама чланица НАТО-а, нарочито у мисијама очувања мира и хуманитарним операцијама. Босна и Херцеговина потврђује да чланице НАТО-а и земље партнере повезују чврсте везе заједничких вриједности – демократија, људска права и владавина закона. Босанскохерцеговачки народи и грађани дијеле те исте идеале и вриједности које повезују еуроатлантску породицу демократских земаља – заштита основних слобода, људска и мањинска права, поштивање правног система, подстицање слободне тржишне економије и заштите околиша.” Са становишта формално правне природе овај текст на званичној страници Министарства вањских послова је легалан, јер је заснован

на Документу о приоритетима спољне политике БиХ међу којима се као један од приоритета наводи приступање БиХ евроатлантским интеграционим процесима. Тај документ од 26. марта 2003. године потписао је тадашњи предједавајући Предсједништва БиХ из реда српског народа, Борислав Паравац. Након мање од годину дана, 18. фебруара 2004. године лидери парламентарних странака, међу којима су били Драган Калинић, лидер СДС, испред ПДП-а Младен Иванић и СНСД-а Милорад Додик, потписали су Изјаву којом потврђују спремност на политички консензус и даљњу демократизацију у оквиру уставног поретка ради уласка у ЕУ и Партнерство за мир.

Након те изјаве, Народна скупштина РС у јулу 2004. године усвојила је Декларацију о стратешким опредјељењима у систему одбране, а у августу 2005. године и сљедеће закључке.³⁴⁶

1. Република Српска опредјељена је да у оквиру БиХ ствара одбрамбени систем који ће БиХ и њене народе и грађане бранити кроз колективне безбједносне аранжмане, посебно кроз чланство у Партнерству за мир и НАТО савезу.

2. Народна скупштина РС захтијева од Предсједништва БиХ да код званичних институција НАТО савеза текућу реформу Оружаних снага БиХ верификује као коначну фазу структурне реформе која ће омогућити укључење Оружаних снага БиХ у НАТО савез.

Политички лидери Републике Српске, Драган Чавић (СДС), Младен Иванић (ПДП) и Милорад Додик (СНСД) у фебруару 2006. године потписали су документ под називом Опредјељеност за провођење уставне реформе у којем се наводи „Ми, лидери главних политичких странака у БиХ, опредјељени смо слиједити политику и проводити реформе неопходне да би БиХ што прије постала пуноправни члан НАТО савеза и ЕУ”.

Наведени догађаји и опредјељења, омогућили су српском члан Предсједништва БиХ да потпише Споразум о приступању БиХ Партнерству за мир, а двије и по године касније, 10. јуна 2009. године, упутио је формални Захтјев за Акциони план за чланство у НАТО (МАП). У писму генералном секретару НАТО између осталог се истиче: „Изнад свега, подвукли смо нашу жељу да постанемо пуноправна чланица НАТО, што је од стратешке важности за БиХ”.

Предсједништво Босне и Херцеговине је први пут истакло да је циљ да се БиХ прикључи чланству у европским и евроатлантским безбједносним институцијама у јуну 2001. године, током посјете генералног секретара НАТО-

³⁴⁶ „СЛ. Гласник РС”, 8/2005.)

а Лорда Робертсона. Лорд Робертсон је указао на низ реформи које су потребне за Босну и Херцеговину, као што су усвајање закона о одбрани, заједничка команда над оружаним снагама, демократски и парламентарни надзор над оружаним снагама, формирање Министарства одбране, транспарентни војни буџети, заједнички стандарди опремања и обуке, јачање институција на државном нивоу и испуњавање обавеза према МКСЈ-у (Међународном кривичном суду за бившу Југославију). Република Српска и њени политички представници су у наведеном периоду, дакле, усвојили низ аката којим су подржали улазак БиХ у НАТО.

Савјет министара БиХ је 18. јула 2005. године и Министар одбране БиХ уз мишљење високог представника Педија Ешдауна и мисије НАТО у БиХ предлажу Закон о одбрани БиХ, након чега Парламентарна скупштина 28. септембра, а Дома народа 5. октобра 2005. године га и усвајају. Усвајањем овог Закона створене су претпоставке за радикалну промјену концепта одбране у БиХ, односно ентитетске војске су престале да постоје и интегрисане су у Оружане снаге БиХ. Поред тога, чланом 84. Закона је дефинисано да „Парламентарна скупштина, Савјет министара, Предсједништво БиХ, те сви субјекти одбране у оквиру властите уставне и законске надлежности, провест ће потребне активности за пријем БиХ у чланство НАТО”.

Након огромних напора уложених у току неколико наредних година, Босна и Херцеговина је коначно позвана да се придружи РfP-у на самиту у Риги, 29. новембра 2006. године.³⁴⁷ Слиједом тих догађаја и одређења српски члан Предсједништва БиХ потписао је Споразум о приступању БиХ Партнерству за мир. У периоду непосредно након уласка у програм РfP-а, Босна и Херцеговина је показала своју одређеност за испуњење циљева програма РfP-а.

На самиту у Букурешту 3. априла 2008. године, чланице НАТО-а су одлучиле позвати Босну и Херцеговину на почетак интензивираног дијалога који ће укључивати расправе о политичким, војним, финансијским и безбједносним питањима.³⁴⁸ Овим је учињен још један корак Босне и Херцеговине ка чланству у НАТО-у, након којег у мају 2008. године БиХ ратификује Споразум о статусу снага (Status of Forces Agreement – SOFA), а у

³⁴⁷ Декларација из Риге, *НАТО саопштење за јавност*, 2006, тачка 36 (https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm), Приступљено: 24.07.2024. у 13,03

³⁴⁸ Букурештанска декларација, *НАТО саопштење за јавност*, 2008. године, тачке 24-25.. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm, Приступљено: 24.07.2024. у 12,55.

септембру усваја први Индивидуални партнерски акциони план (Individual Partnership Action Plan – IPAP) за период 2008-2010 године. Босна и Херцеговина званично у октобру 2009. године подноси захтјев за Акциони план за чланство (Membership Action Plan – MAP) и распоређује припаднике у Снаге међународне безбједносне помоћи под вођством НАТО (International Security Assistance Force – ISAF) у Авганистану.

На састанку у Талину (Естонија) у априлу 2010. године³⁴⁹ Сјеверноатлантско вијеће (North Atlantic Council – NAC) на нивоу министара вањских послова одлучило је да прими БиХ у МАП. На основу ове одлуке NAC је овлашћен да прихвати први Годишњи национални програм у оквиру МАП (Annual National Programme ANP) БиХ онда када БиХ испуни услов књижења непокретне перспективне војне имовине као државне имовине коју би користило Министарство одбране БиХ. У фебруару 2011. године БиХ усваја свој други ИПАП за период 2011-2013 године. Савјет министара БиХ у марту 2014. године је усвојио трећи двогодишњи ИПАП за период 2014-2016. Предсједништво БиХ је 19. новембра 2015. године усвојило Закључак којим потврђује спремност потпуног испуњења услова за активирање МАП.

На 31. редовној сједници, одржаној 24. новембра 2016. године, Предсједништво БиХ је усвојило документ „Преглед одбране (Defense Review) и „План развоја и модернизације ОС БиХ 2017-2027.“, као саставни дио „Прегледа одбране“. Циљ Прегледа одбране је дефинирање основа визије и дугорочног развоја Оружаних снага БиХ те планирање даљњих активности у сектору одбране усмјерене на изградњу модерних, квалитетно опремљених и обучених оружаних снага које ће бити у стању да одговоре различитим захтјевима и потребама. У децембру 2017. године Сјеверноатлантско вијеће (NAC) усвојило ИПАП 2017-2019 за БиХ, чиме је озваничен пети циклус сарадње између НАТО и БиХ.

Сјеверноатлантско вијеће и Босна и Херцеговина су 15. марта 2018. године одржали састанак NAC+БиХ. Прије обраћања NAC-у, министри су одржали кратки сусрет са замјеницом генералног секретара Rose Gottmoeller, при чему је приказана презентација активности коју је БиХ урадила по питању регистрације непокретне војне имовине као и испуњења Талинског услова с

³⁴⁹ Сјеверноатлантско вијеће на нивоу министара вањских послова, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_62811.htm, 22. април 2010. године. Приступљено: 24.07.2024. у 13,19.

акцентом на политички консензус владајућих политичких актера у земљи по питању активације МАП-а.

Ако се искључе неке противрјечне изјаве званичника из Републике Српске у погледу НАТО интеграција, прва озбиљнија активност институција РС која представља почетак заустављања пута БиХ у НАТО је Резолуција о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске, коју је усвојила Народна скупштина РС на 22. редовној сједници 17. октобра 2017. године. Резолуцијом се дефинише неутралност Републике у односу на постојеће војне савезе. У њој је наведено да територија Српске не може бити отуђена на било који начин мимо Устава и закона, нити јој се може утврдити и уписати друго својство. У тексту резолуције се истиче да је Република Српска одређена да сваки будући статус координише са Србијом, као потписником Дејтонског мировног споразума. У том смислу одлука о проглашавању војне неутралности Републике Српске се односи на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума у РС на којем би била донесена коначна одлука о овом питању. Ова Одлука Народне скупштине РС ће, од тада па до данас, произвести низ различитих интерпретација и противрјечности између политичких субјеката у БиХ, као и међународних фактора који дјелују у БиХ. Услиједиле су бурне реакције званичника из Федерације БиХ и међународних чинилаца, оцјенивши потез Народне скупштине РС као сецесионистички потез РС којим се грубо крше одредбе Дејтонског споразума.

Српски члан Предсједништва БиХ, 19. маја 2019. године изјављује да „РС неће прихватити чланство у НАТО, али може сарадња са тим војним савезом. Исте године, 19. новембра, Предсједништво БиХ је донијело одлуку о прихватању документа Програм реформи који се у политичким круговима у Федерацији тумачи као наставак пута БиХ ка чвршћој интеграцији у НАТО, а у РС се то тумачи само као наставак сарадње са НАТО савезом. У новембру 2019. године Предсједништво Босне и Херцеговине је на 44. ванредној сједници донијело одлуку да ће у НАТО сједиште у Бриселу доставити документ „Програм реформи Босне и Херцеговине”, што је и учињено 24. децембра 2019. године.

Са интеграцијом у Европску унију ствари нису ништа боље. БиХ је једина држава у региону која није отворила преговоре са ЕУ. У децембру 2022. године Босна и Херцеговина је и службено добила статус кандидата за чланство у Европској унији и то након што је у фебруару 2016. године поднијела захтјев за чланство. Три године касније, крајем маја 2019. године, Европска комисија је усвојила Мишљење о пријави БиХ, те Босни и Херцеговини поставила 3.897 питања и 14 приоритета релевантних за цјелокупан процес интеграције БиХ у

Европску унију. Упркос декларативне подршке свих политичких странака и актера у власти, као и странака опозиције, да подржавају напоре за улазак Босне и Херцеговине у Европску унију, резултати су крајње незадовољавајући. Испуњавање 14 кључних приоритета који су постављени као услов за отварање преговора с Унијом реализује се споро.

Четири године након што је Европска комисија усвојила Мишљење о пријави Босне и Херцеговине за чланство у ЕУ, власти у БиХ нису направиле напредак у провођењу 14 кључних приоритета који су постављени као услов за даљи напредак БиХ у процесу ЕУ интеграција. Кључне реформе законског оквира постављене у приоритетима, које се односе на унапређење изборног законодавства, Закона о Високом судском и тужилачком савјету (ВСТС) и реформу Уставног суда БиХ, Закона о судовима, антикорупцијских закона, попут закона о сукобу интереса и заштити звиждача који указују на корупцију, годинама чекају усвајање. С друге стране, реформе институционалног оквира у погледу професионализације државне службе, сарадње између агенција за провођење закона, унапређење ефикасности у процесуирању корупције и организованог криминала, те деполитизацију и реструктуирање јавних предузећа, готово да нису ни започете.

Сложена уставна структура БиХ и вишестепено одлучивање са могућношћу вета све више удаљава БиХ од ЕУ интеграција. Наиме, сви документи које треба упутити администрацији ЕУ као корак ка испуњавању услова за почетак приступних преговора морају добити сагласност десет кантона у Федерацији БиХ, потом власти на нивоу Федерације БиХ, од Републике Српске и коначно, од државних институција на нивоу БиХ. Са тако сложенем процедуром веома је тешко доћи до рјешења која ће задовољити све поменуте нивое власти у БиХ. Резултат таквог стања је крајња неизвјесност у погледу испуњења Реформске агенде као услова за почетак приступних преговора, а тек почетак преговора ће отворити безброј нових изазова и неизвјесности. Једно је извјесно, да је ситуација и будућност БиХ крајње неизвјесна. Неприродно је очекивати да дезинтегрисана држава може бити интегрисана у међународне интеграције. То је Босна и Херцеговина.

4. ЗАКЉУЧАК

Из претходне анализе намеће се питање да ли НАТО жели овакву државу у свом саставу, а са друге стране НАТО је у БиХ присутан као оружана сила протектората, одржава заједничке војне активности са ОС БиХ, а БиХ учествује у мировним операцијама. Оружане снаге се обучавају и опремају према НАТО стандардима и немају никакве додирне тачке са ОС Русије и других земаља

изван НАТО пакта. Додатни проблем овој ситуацији чини и противрјечна природа каснијих активности којима РС одбацује могућност НАТО интеграција, али прихвата сарадњу са НАТО. Остали партнери у другом дијелу БиХ одбацују овакав став из РС и даље се позивају на раније одлуке којим је РС дала пристанак за интеграције у НАТО. Остаје правно питање, које одлуке су правно снажније и могу ли се оне данас оспоравати без пристанка осталих партнера, тим прије што РС одбацује легитимитет рада Уставног суда БиХ и одбацује све његове одлуке.

Можда ће некад у будућности доћи до тренутка када ће се разговарати о чланству у НАТО и ЕУ, али говорити о томе данас, и унутар БиХ, као и у ЕУ и НАТО савезу једноставно није могуће, а није ни на дневном реду. Очекивати је да ће се наставити институционална сарадња, не само у политичком смислу преко Министарства иностраних послова већ у одбрамбеном преко Министарства одбране БиХ. Ако и када се дође до тренутка да се разговара о чланству, тек тада ћемо на начине који су предвиђени у демократским системима и земљама, одлучити да ли ћемо дио суверенитета пренијети или не. То је двосмјерни процес.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов, С., *Југославија и грађански рат*, Војно дело, Београд, 1996.
- Бараšin, О., *Protivrječnosti bosanskohercegovačke stvarnosti*, NUBL, Banja Luka, 2021.
- Dal. A., R., *Demokratija i njeni kritičari*, CID, Podgorica, 1999.
- Букурештанска декларација, НАТО саопштење за јавност, 2008. године, тачке 24-25. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm, Приступљено: 24.07.2024. у 12,55.
- Декларација из Риге, НАТО саопштење за јавност, 2006, тачка 36. (https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm), Приступљено: 24.07.2024. у 13,03
- Касаповић, М., *Bosna i Hercegovina-podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005.
- Кунић, П., *Деформација дејтонског споразума ка унитарној БиХ*, у Република Српска-десет година Дејтонског споразума, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2005.
- Кадиевић, В., *Моје виђење raspada*, Politika, Izdavačka delatnost, Beograd, 1993.
- Nezavisne novine, 11.05.2010.

Поповић, М., *Од конфедерализма ка регионализму*, у Република Српска-десет година Дејтонског споразума, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2005.

Сјeverоатлантско вијеће на нивоу министара вањских послова, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_62811.htm, 22. april 2010. godine.

Пристапљено: 24.07.2024. у 13,19.

“СЛ. Гласник РС”, 8/2005.)

Fukujama, F., *Izgradnja države*, IZVORI, Zagreb, 2005.

Хантингтон, С., *Сукоб цивилизација*, ЦИД-Романов, Подгорица, Бања Лука, 2000.

prof. Dr. Ostoja Barašin

Independent University (NUBL),

Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

INTERNATIONAL INTEGRATION OF DISINTEGRATED BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract

Bosnia and Herzegovina's path to international integration exemplifies the complex and often controversial nature of the country's reality. NATO has maintained a presence in Bosnia and Herzegovina since the 1990s; however, the country is increasingly distancing itself from full integration into NATO, resulting in a situation marked by growing absurdity. The central question remains: Is Bosnia in NATO, or is NATO in Bosnia? This question arises due to NATO's involvement in the Bosnian political and military sphere, primarily functioning as military support for the civil protectorate in Bosnia, which is overseen by the so-called High Representative. The High Representative himself has lost both the legality and legitimacy of his actions in this unfortunate and unfortunately divided country. In Bosnia and Herzegovina, political structures have failed to return to constitutional governance or to address key issues that could improve the social and economic situation while aligning political actions with the Constitution and fostering consensus. Although there is a consensus among all political entities in Bosnia and Herzegovina regarding the process of integration into the European Union, differing approaches to the acceptance and fulfillment of the required conditions have led to a deadlock in advancing this process.

Keywords: Civil war in Bosnia and Herzegovina, Dissolution of Yugoslavia, NATO, European Union